

Для визнання висновку експерта доказом судді Канади можуть залучити іншого експерта для його аналізу і роз'яснення, а адвокати мають вчасно залучати обізнаних осіб для оцінки достовірності висновків [4, с. 582].

Шаофан Ване (кафедра судової експертизи університету м. Ухань, Китай) пропонує всім учасникам кримінального провадження для аналізу висновків експерта та їх пояснення залучати спеціальних суб'єктів — експертів-помічників і навіть презентує модель процесуального статусу таких осіб (їх права і обов'язки, рівень освіти і підготовки, тощо) і алгоритм оцінки достовірності висновку експерта [10].

В Австралії для визнання висновку експерта джерелом доказів під час його оцінки суди враховують зауваження сторін, які вони отримали шляхом незалежних експертних консультацій щодо цього висновку (особливо у кримінальному провадженні) [5, с. 969].

Згідно зі ст. 225 КПК Італії кожна зі сторін має право залучати своїх «технічних консультантів» не лише для проведення експертизи, а й для рецензування експертних висновків [11].

Враховуючи складність оцінки висновку експерта за відсутності спеціальних знань, останнім часом суди України визнають важливість і правомірність незалежного рецензування висновків експерта, зазначаючи, що «невзяття до уваги» судами незалежної рецензії як доказу порушує принцип змагальності сторін [12, 13].

В Україні незалежне рецензування висновку державного судового експерта законодавством не передбачено, хоча воно б дало змогу встановити факти відповідності експертного дослідження спеціальним методикам, перевірити повноту й об'єктивність дослідження, упевнитися в обґрунтованості отриманих результатів та ін. Це полегшило б здійснювати оцінку достовірності висновків експерта і, як наслідок, сприяло б зменшенню кількості слідчих та судових помилок. Було б доцільним також в окремих випадках надати можливість в Україні, як і в інших країнах, проводити перехресний допит за участі рецензента та виконавця рецензованого висновку експерта.

Список використаних джерел

1. Россинская Е. Р., Галяшина Е. И., Зинин А. М. Теория судебной экспертизы : учебник. Москва : Норма, 2009. 384 с.
2. Орлов Ю. К. Заключение эксперта и его оценка (по уголовным делам) : учеб. пособ. Москва : Юрист, 1995. 64 с.

3. Щербаковский М. Г. Проведения та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.
4. Kovera, M. B., & McAuliff, B. D. (2000). The effects of peer review and evidence quality on judge evaluations of psychological science: Are judges effective gatekeepers? Journal of Applied Psychology, 85(4), 574–586. URL: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.85.4.574> (дата звернення: 23.02.2021).
5. Martire, K., & Edmond, G. (2017). Rethinking expert opinion evidence. Melbourne University Law Review, 40(3), 967–998. URL: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0008/2494286/07-Martire-and-Edmond.pdf (дата звернення: 25.02.2021).
6. Романюк В. Б. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2002. С. 161.
7. Edmond, Gary and Cole, Simon A. and Cunliffe, Emma and Roberts, Andrew J., Admissibility Compared: The Reception of Incriminating Expert Evidence (i.e., Forensic Science) in Four Adversarial Jurisdictions (2014). (2014) 3 University of Denver Criminal Law Review 31-109. URL: <https://ssrn.com/abstract=2396871> (дата звернення: 28.02.2021).
8. Malsch, M., & Freckelton, I. (2005). Expert Bias and Partisanship: A Comparison Between Australia and the Netherlands. Psychology, Public Policy, and Law, 11(1), 42–61. URL: <https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.42> (дата звернення: 25.02.2021).
9. Strafprozessordnung für die Bundesrepublik Deutschland. Stand: 01.02.2021 aufgrund Gesetzes vom 03.12.2020 (BGBl. I S. 2678). § 245 Umfang der Beweisaufnahme; präsente Beweismittel. URL: <https://dejure.org/gesetze/StPO/245.html> (дата звернення: 27.02.2021).
10. Shaofang Wang, The Ways and Means of Review on Expert Opinion. Glob J of Forensic Sci & Med 1(1): 2018. DOI: 10.33552/GJSFM.2018.01.000505.
11. Codice di procedura penale Parte Prima (Кодекс кримінального процесу. Частина перша) Altalex eBook, 2011. Italy. URL: https://www.legislationline.org/download/id/4357/file/Italy_CPC_updated_till_2012_Part_1_it.pdf (дата звернення: 16.02.2021).
12. Постанова Верховного Суду України від 14.01.2021 р. по справі № 922/2216/18. URL: <https://opendatobot.ua/court/94151198-3b7da1fa36472e4bcd41e19356ff6106> (дата звернення: 25.02.2021).
13. Вирок Святошинського районного суду м. Києва досліджував незалежну рецензію на висновок експерта як письмовий доказ і за результатами цього дослідження у вирок від 15.01.2018 р. у справі № 759/846/17. URL: <https://opendatobot.ua/court/71570540-1bcd2e9feb98c9c7da0bfc71214c6121> (дата звернення: 25.02.2021).

О. В. Александренко,

кандидат юридичних наук, доцент Національної академії внутрішніх справ, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2592-7593>, e-mail: A_E_B@i.ua

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПОПЕРЕДНІХ РОКІВ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА СТАРУ ПРОБЛЕМУ

Анотація. Статтю присвячено одній з актуальних проблем криміналістики — розкриттю та розслідуванню нерозкритих злочинів попередніх років. На основі аналізу слідчої практики, думок науковців і практиків виявлено

проблемні питання цієї діяльності та запропоновано шляхи їх вирішення. Зазначено, що проблема розкриття та розслідування злочинів попередніх років має комплексний характер.

Ключові слова: *нерозкриті злочини попередніх років, розслідування, криміналістичне забезпечення.*

Abstract. *The article is devoted to one of the urgent problems of criminalistic - the disclosure and investigation of uninvestigated crimes of the past years. Taking into account the analysis the investigative practice, the opinions of scientists and practitioners, the problematic issues of this activity are identified, and the ways of their solution are proposed. It is noted that the problem of solving crimes of past years is complex.*

Keywords: *unsolved crimes of past years, investigation, forensic support.*

Аннотация. *Статья посвящена одной из актуальных проблем криминалистики — раскрытию и расследованию нераскрытых преступлений прошлых лет. На основе анализа следственной практики, мнений учёных и практиков выявлены проблемные вопросы этой деятельности и предложены пути их решения. Отмечено, что проблема раскрытия преступлений прошлых лет носит комплексный характер.*

Ключевые слова: *нераскрытые преступления прошлых лет, расследование, криминалистическое обеспечение.*

Останнім часом вітчизняними науковцями не виправдано недостатньо уваги приділено проблемам розкриття та розслідування злочинів попередніх років. Із зазначеної проблематики відсутні відповідні розділи у підручниках і навчальних посібниках, вкрай рідко з'являються публікації у періодиці та тези виступів на конференціях. Такий стан справ не в останню чергу може бути пояснений нерозумінням суспільної небезпеки існування нерозкритих злочинів минулих років (далі — *НЗПР*). Натомість, існує прямий зв'язок між *НЗПР* і серійними злочинами, зокрема вбивствами. Нерозкриті злочини створюють у злочинців відчуття впевненості у їх безкарності, сприяють продовженню злочинної діяльності вже на більш високому професійному рівні, набуттю злочинного досвіду, що призводить до вчинення неодноразових злочинів і появи серійних злочинців. Повторюваність, або «серійність» властива злочинам, які через будь-які обставини, тривалий час залишаються нерозкритими. Найчастіше це пов'язано з особистісними і професійними якостями злочинця, територіально-часовим розсередженням злочинів, недоліками в організації їх розслідування і професіоналізмі правоохоронців [1, с. 87].

Враховуючи несприятливий вплив фактору часу (злочинний вплив з метою завадити дачі показань потерпілими і свідками, повернення частки викраденого, відшкодування завданої шкоди, забування обставин злочину, їх загибель, смерть, тяжка хвороба та інші чинники, які можуть унеможливити дачу ними показань), під час роботи за такими кримінальними справами/провадженнями важливого значення набуває активне використання спеціальних знань і технічних засобів виявлення, фіксації та дослідження слідів злочинів і речових доказів.

Так званий часовий фактор, який зазвичай суттєво ускладнює розкриття та розслідування злочинів, у *НЗПР* може відігравати позитивну роль. Окрім втрати

злочинцями з часом пильності та обережності, їх дій щодо розпорядження викраденим майном, транзакцій з грошовими коштами тощо, ці особи можуть обмовитися у своєму оточенні про скоєні злочини або вчинити нові, під час розслідування яких дати показання про свою попередню злочинну діяльність.

Окрім сприятливої дії фактору часу наразі є інші фактори, правильне й активне використання яких здатно суттєво покращити стан розкриття і розслідування *НЗПР*. Ідеться про розвиток науково-технічного прогресу та нові можливості (поява нових засобів і способів виявлення, фіксації, вилучення слідів злочину і злочинця, речових доказів, використання їх у доказуванні у кримінальному провадженні). Зокрема, сучасні комунікаційні засоби (мобільний зв'язок, месенджери, соцмережі, інтернет-сайти для зручних і швидких продажів (*OLX, Torg* та ін.) за їх правильного використання дають змогу: встановити злочинців за відеозаписами з камер спостереження; відстежити місце їх знаходження та визначити коло їх спілкування за публікаціями у соцмережах; надалі — задокументувати їх і встановити місцезнаходження і дані цих осіб; за рекламними оголошеннями знайти викрадені предмети, речі та встановити їх покупців, отримати якісні кольорові фото цих об'єктів, які згодом використати для впізнання та ін. Для розкриття та розслідування злочинів попередніх років необхідно використовувати сучасні можливості електронних і комунікаційних засобів. Активне й правильне використання цих засобів сприятиме розкриттю і розслідуванню злочинів за «гарячими слідами», не допустивши їх переведення до розряду злочинів попередніх років.

Так, наприклад, із мобільних телефонів, смартфонів, планшетів, комп'ютерів, смарт-годинників, інших девайсів, які наразі набули широкого вжитку і є майже у кожної людини (зокрема, у дітей), можна отримати різноманітну інформацію, що можна з успіхом використати у розкритті та розслідуванні (*IMEI* мобільних пристроїв, дата й час з'єднань, номери абонентів, географія місць з'єднань і переговорів, *MAC*-адреса персонального комп'ютера, планшета, смартфона, акаунти й паролі у соціальних мережах, поштових сервісах, мережах передачі даних (*WiFi*), комунікаційних системах (*Skype, Viber, Telegram, WhatsApp* та ін.)). Використання сучасних сервісів для проведення онлайн-конференцій (*ZOOM, Skype* та ін.) може дати інформацію про час і організатора конференції, її учасників. За наявності в автомобілях відеореєстраторів, за дослідженням їх записів можна з'ясувати маршрут руху транспортного засобу, кількість попутників, дізнатися про зміст їх розмов (зокрема, телефонних).

Ще одною складовою покращення стану з розкриття та розслідування *НЗПР* є використання можливостей судових експертиз. Проведений аналіз практики дослідження речових доказів за злочинами попередніх років свідчить, що позитивних результатів у цій роботі можна досягти, поєднуючи кілька чинників (зокрема, призначення додаткових (повторних) досліджень об'єктів з урахуванням появи нових (сучасних) можливостей судових експертиз: наприклад, попереднє дослідження речових

доказів у прийнятому раніше стандарті — менше ніж 9 маркерів; залучення фахівців-генетиків для оцінки повноти раніше проведених досліджень, об'єктивності їх результатів і визначення можливості проведення нових досліджень; використання інших можливостей судових експертиз [2, с. 17]. До недоліків у діяльності слідчих підрозділів, що не дали змоги своєчасно розкрити злочини, належать: проведення експертних досліджень не за всіма вилученими з місць злочинів об'єктами; обмежені на той період можливості проведення судових експертиз [3, с. 19]. Однак, ДНК-експертизи, проведені у різні періоди становлення цього криміналістичного напрямку, за об'єктивних факторів не можуть бути рівнозначними. Це необхідно враховувати під час проведення інвентаризаційних заходів кримінальних справ за злочинами попередніх років з метою визначити повноту використання ДНК-інформації [4, с. 27].

Основна мета проведення криміналістичних досліджень і експертиз за зупиненими справами про нерозкриті злочини (за слушним зауваженням В. П. Лаврова): допомогти слідчому й оперативному працівнику вирішити його головне завдання на цьому етапі — виявити особу, яка вчинила злочин [5, с. 178]. Генотипоскопічна експертиза належить до одного з основних способів розкриття злочинів попередніх років (зокрема, вчинених на сексуальному ґрунті). Сьогодні дослідження ДНК, виокремленої з об'єктів біологічного походження, є загальноприйнятою та найбільш інформативною й доказовою практикою у розслідуванні злочинів проти статеві недоторканності та статевої свободи [6, с. 92, 95], а також серійних (серійних сексуальних, сексуально-садистських) вбивств. Так, у справі «Ангарського маніяка», який упродовж 1994—2000 рр. вчинив серію вбивств зі зґвалтуваннями 22 жінок, саме за результатами генетичної експертизи залишків жертв 12 років потому серійного вбивцю М. Попкова визначили і 2015 р. засудили до довічного позбавлення волі.

Зазначимо, що наведені напрями та способи використання сучасних технічних засобів і можливості судових

експертиз, звісно, не вирішують проблеми оптимізації діяльності з розкриття та розслідування злочинів попередніх років, яка має комплексний характер. Необхідно провести ґрунтовні дослідження творчими колективами науковців і практичних працівників правоохоронних органів щодо вивчення і запозичення передового досвіду роботи у таких кримінальних справах/провадженнях.

Список використаних джерел

1. Бирюков В. В., Бирюкова Д. В. Расследование серийных преступлений: от факта и к фактам // Раскрытие и расследование преступлений серийных и прошлых лет: мат-лы Междунар. науч.-практ. Конф. (Москва, 16.03.2017). Москва : Московская академия Следственного комитета Российской Федерации, 2017. С. 83—87.
2. Бастрыкин А. И. Раскрытие преступлений прошлых лет как одно из приоритетных направлений деятельности Следственного комитета Российской Федерации // Раскрытие и расследование преступлений серийных и прошлых лет : мат-лы Междунар. науч.-практ. конф. (Москва, 16.03.2017). Москва : Московская академия Следственного комитета Российской Федерации, 2017. С. 8—18.
3. Багмет А. М. Раскрытие и расследование Следственным комитетом Российской Федерации преступлений прошлых лет // Раскрытие и расследование преступлений серийных и прошлых лет: мат-лы Междунар. науч.-практ. конф. (Москва, 16.03.2017). Москва : Московская академия Следственного комитета Российской Федерации, 2017. С. 19—23.
4. Сазонов А. И. О практике расследования в системе Следственного комитета Российской Федерации серийных преступлений и преступлений прошлых лет // Раскрытие и расследование преступлений серийных и прошлых лет : мат-лы Междунар. науч.-практ. конф. (Москва, 16.03.2017). Москва : Московская академия Следственного комитета Российской Федерации, 2017. С. 24—38.
5. Лавров В. П. Использование специальных знаний в работе по делам о нераскрытых преступлениях прошлых лет // Труды Омской Высшей школы милиции МВД СССР. 1973. Вып. 16. С. 178.
6. Багмет А. М. Некоторые аспекты назначения экспертиз подозреваемым в сексуальном насилии // Воронежские криминалистические чтения. 2017. № 2. С. 92—99.

Б. А. Алиев,

кандидат юридических наук (Ph.D), доцент, доцент Института права и прав человека Национальной академии наук Азербайджана, г. Баку, Азербайджан

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СЛЕДСТВЕННЫХ И ЭКСПЕРТНО-КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ ОРГАНОВ В РОЗЫСКЕ ТЕРРОРИСТОВ

Аннотация. Охарактеризовано понятие личности применительно к области исследования. Для исследователей, занимающихся изучением терроризма, объектом познания является особый тип личности — личность террориста.

Ключевые слова: криминалистическая методика, террористический акт, следственное действие, правоохранительные органы, личность террориста.

Abstract. The concept of personality is characterized in relation to a certain area of research. For researchers involved in the study of terrorism, the object of cognition is a special type of personality - the identity of a terrorist.

Keywords: criminology methods, act of terrorism, investigative action, law enforcement agencies, the person of the criminal.

Анотація. Схарактеризовано поняття особистості стосовно певної галузі дослідження. Для дослідників, що вивчають тероризм, об'єктом пізнання є особливий тип особистості — особистість терориста.

Ключові слова: криміналістична методика, терористичний акт, слідча дія, правоохоронні органи, особистість терориста.

В настоящее время одной из функциональных задач в борьбе с терроризмом, стоящих перед